

Відтак, беручи до уваги відоме – лише творчий учитель може сформува-ти творчу особистість учня, – безумовно унікальною вбачається теоретично-методична спадщина мудрого філософа і педагога, присвячена дослідженню актуальної проблеми педагогічної майстерності. Цілком справедливим є те, що у концепції педагогічної майстерності І. А. Зязюна стверджується: для цілісного гармонійного особистості учителя конче необхідне поєднання його високого професіоналізму, культури, інтелігентності, соціальної зрі-лості та творчого початку [5].

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] / за ред. І. А. Зязюна. – К., 2000.
2. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навч. посіб. для вчителів, аспірантів, студ. середніх та вищ. навч. закл. / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К.: Україно-фінський ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
3. Зязюн І. А. Людина в контексті гуманітарної філософії / Іван Зязюн // Професійна освіта : педагогіка і психологія : пол.-укр.; укр. – пол. [щорічник] / за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало. – Ченстохова; К., 1999. – [Вип.] №1.
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра : ідеали і реалії : наук. метод. посіб. / І.А. Зязюн. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
5. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.

Кравченко А. П., к.юрид.н., доцент,
Полтавський інститут економіки і
права (м. Полтава)

ЛЮБОВ І ПАТРІОТИЗМ: ДІАЛЕКТИКА ВЗАЄМОДІЇ

Людина беззахисна від народження і тому має сильну потребу в інших людях. Вони потрібні і почуттям її, і розуму. Рятуючись від самотності, людина шукає захисту в соціумі. І тільки сповідуючи любов до людей, ми можемо привернути їх до себе, добитись їхнього довір'я. Саме цим і пояснюється наша любов до інших людей.

Проте можна любити не тільки людину. Любов до природи для людей теж дуже важлива. Але любов до природи – це не тільки любов до краси. Звичайно, в природі багато красивого – і дерева, і квіти, і птахи, і тварини. Та любов до природи і є любов'ю до своєї країни – це патріотизм, як і плач Христа за Єрусалимом, що наповнений любов'ю до своєї країни. Патріотизм має багато різновидів.

Перший з них – любов до рідної домівки: до місця, де ми росли; до старих друзів, знайомих облич, знайомих краєвидів, запахів і звуків. З любов'ю до рідної домівки пов'язана любов до свого укладу життя. Любов до місцевої говірки і – рідше – любов до рідної мови. У нашому розумінні – це буде

називатись любов'ю до нашої України. Тільки шовіністично налаштовані росіяни можуть говорити про Малоросію і «хохлів». Але той, хто не любить рідного брата, земляка свого, якого бачить, ніколи не полюбить і людину, яку не бачить, людину взагалі.

До сих пір мова йшла про ближніх у географічному, а не християнському розумінні слова. Коли ж ми перейдемо рамки географії у своїй любові, тоді остання набуде форми християнської любові до людей інших країн, до людей узагалі. У будь-якої, хоч трохи розумної, обдарованої уявою людини, такий інтернаціональний патріотизм, любов не тільки до України, а й любов до всього людства, тільки добрі почуття до чужоземців. Чи можу я любити свою рідну домівку і не зрозуміти, що інші люди з таким же правом люблять свою? Француз так само відданий смаженим каштанам, як англієць – яєчні з шинкою, а ми – борщу чи галушкам. Що ж, дай їм бог, нехай їдять жарені каштани і яєчню з шинкою. Ми зовсім не хочемо нав'язати їм наші вподобання. Рідні місця тим і гарні, що інших таких ніде немає. Навіть у рослин і тварин ми знаходимо любов до батьківщини: багато які дерева й квіти з такою прихильністю туляться до своєї батьківщини, й землі, й повітря, й води, що відразу в'януть, сохнуть і змінюються, якщо їх пересадити. Журавель, ластівка, лебідь, лелека й інші перелітні птахи повертаються із красивіших країн, у свою холодну, рідну землю, у бідні гнізда. Багато які тварини дають себе швидше вбити, аніж покинуть свою рідну землю, територію, свій дім чи їжу, а якщо ми їх насильно вирвемо з їх рідних умов життя і перевеземо в чужі краї, вони загинуть від туги за батьківщиною.

Любов до своєї країни має і другий різновид – це особливе відношення до минулого країни, яке живе в народній свідомості (Київська Русь, Запорізька Січ), великі діяння предків: Северина Наливайка і Богдана Хмельницького, Івана Мазепи і Павла Полуботка. Це минуле і зобов'язує нас і ніби дає нам гарантію. Ми не маємо права зрадити високі зразки, бо ми нащадки тих великих, і тому вже якось так виходить, що ми й не можемо їм зрадити.

Але справжня історія будь-якої країни сповнена не тільки героїчних сторінок її минулого, але й ганебних фактів. Якщо ми вважатимемо, що великі діяння для неї типові, ми звичайно помилились, і станемо легкою здобиччю для людей, які полюбляють відкривати очі іншим. Коли ми дізнаємось про нашу історію більше, наша любов до своєї країни може навіть загинути, і змінитися злим цинізмом, або ж ми можемо навмисно відмовитися бачити правду. І все таки, щоб нам не говорили, саме така щира любов до своєї країни, її героїчного і сповненого горем і болем минулого, допоможе багатьом людям поводити себе значно краще у тяжку годину, аніж би вони поводити себе без неї. З цього приводу наведемо чудові рядки пісні «До українців» на слова навічно втраченого нами поета Віктора Баранова у виконанні Теодора Кукурузи, що лунали по кілька разів на день із радіоприймачів на початку 90-х років: «Українці мої! Дай вам Боже і щастя, і сили. Можна жити й хохлом, і не згірне від того хлібина. Тільки хто ж колись небо прихилить до ваших могил, як не зраджена вами, зневажена вами Вкраїна?» [1, с. 3].

Третій різновид любові до своєї країни – це вже не почуття, а тверда, навіть фанатична віра в те, що твоя країна або твій народ справді найкращий. Можна стверджувати «Кожен народ вважає, що його чоловіки – найхоро-

бріші, а жінки – найкрасивіші». Але, відверто, якщо якась нація таки найкраща, то чи не повинна вона всіма правити? Коли є це відчуття переваги, вивести можна багато що із нього. Можна підкреслювати не обов'язок, а право. Можна визнати, що одні народи, цілком вже ні на що не здатні, необхідно знищити, а інші, трохи кращі, повинні служити вибраному народу. Звичайно, відчуття обов'язку краще, аніж відчуття права. Але ні те, ні інше до добра не доведе. В обох випадках є вірна прикмета зла: вони перестають бути смішними тоді, коли стають жахливими. Якби на світі не було б обману індіанців, знищення євреїв, газових камер апартеїду, пихатість такого патріотизму здавалась би грубим фарсом.

Таким чином, любов – це одне із найглибших поривань людського духу. Л. Фейербах, зокрема, вказував, що в любові «не можна ошчасливити самого себе, не ошчаслививши водночас, хоча б і мимоволі, іншу людину ... Чим більшим щастям ми наділяємо іншого, тим щасливішими стаємо й ми самі» [2, с. 468].

Список використаних джерел

1. Баранов В. До українців. – <https://sites.google.com/site/kripyvolya/pisennyk/kozacki/slova-akordi-zvucanna/do-ukrainciv>.
2. Фейербах Л. А. Избранные философские произведения в 2-х томах. / Людвиг Фейербах. – Т. 1. – М.: Политиздат, 1955. – 246 с.

Мутафова М. Є., к.психол.н., доцент,
Південно-Західний університет імені
Неофіта Рилські (м. Благоевград,
Республіка Болгарія),
Моргун В. Ф., к.психол.н., професор,
Полтавський національний
педагогічний університет імені
В.Г. Короленка (м. Полтава)

УКРАЇНЬСЬКА ПЕДАГОГІКА У ХХІ СТОЛІТТІ: АБО СТАНЕ ТРУДОВОЮ ПЕДАГОГІКОЮ ДОБРА І КРАСИ А. МАКАРЕНКА, В. СУХОМЛИНСЬКОГО, О. ЗАХАРЕНКА, І. ЗЯЗЮНА, АБО ЇЇ САМОЇ НЕ СТАНЕ

Якнайкраща в Україні та світі школа-лідер із використання потенціалу трудової педагогіки А.С. Макаренка – Авторська Олександра Захаренка середня загальноосвітня школа села Сахнівки (Корсунь-Шевченківський р-н, Черкаська обл.). Про неї написано багато статей і декілька книг. Автор першої – «Школа над Россю» – директор школи Олександр Захаренко (у співавторстві) очолював її понад 30 років.

Чим же вона хороша, краща школа світу? Наближаючись до неї асфальтовою дорогою, спочатку потрапляємо в прекрасний дендропарк із